

Omvärldsanlys Fritid 2010

Fritiden i Sverige

Fritid är en betydelsefull del av ungdomars liv. I den ungdomspolitiska propositionen *Makt att bestämma – rätt till välfärd* sägs att kultur och fritid på flera sätt är viktiga för ungas personliga välmående och utveckling och därmed deras psykiska hälsa. Fritiden är viktig för ungas utveckling av en egen identitet, de kan träffa likasinnade, uppleva gemenskap och pröva olika aktiviteter. Fritiden är viktig också ur ett demokrati- och inflytandeperspektiv – den kan ge ungdomar möjlighet att se hur samhället fungerar, uppleva att de kan påverka, träning i att uttrycka sina åsikter och slussas in i en större gemenskap. Många fritidssysselsättningar bidrar dessutom till en god fysisk hälsa (Prop. 2004/05:2).

Det finns många tänkbara positiva effekter av fritid och fritidsaktiviteter för unga som brukar räknas upp i litteratur och i verksamhetsmål för fritiden. Det handlar om att ingå i sociala sammanhang, att lära sig annat än det som skolan erbjuder, eget skapande och eget ansvar.

Fritiden har fått ökad betydelse för unga i Sverige. Vi vet också att kultur- och fritidsaktiviteter har betydelse för framtida yrkesval och karriärmöjligheter.

God kännedom om ungas livsvillkor, vanor och attityder är en förutsättning för att göra bra politiska prioriteringar och verksamheter, så att unga får tillgång till makt och välfärd i samhället.

Att utöva en viss aktivitet är många gånger frukten av ett omedvetet val som görs utifrån bland annat sociala och ekonomiska villkor. Valet av aktiviteter kan ses som ett sätt att tala om för andra vem man är eller vill vara.

Idrott populär fritidsaktivitet

Idrott är ett fritidsintresse som har mycket hög popularitet bland ungdomar (ungdomsstyrelsen 2006). Idrottsföreningar är den typ av förening i Sverige som har ojämförligt högst andel medlemmar bland barn och ungdomar. Idrott är således den största organiserade fritidssysselsättningen såväl bland flickor som bland pojkar.

Antalet medlemmar är högst i 10–12-årsåldern och sjunker sedan med stigande ålder. Under en 20-årsperiod från slutet av 1960-talet ändrade idrotten karaktär från en aktivitet som företrädesvis ägde rum utanför föreningar till att nästan uteslutande utövas inom idrottsföreningar. Under denna tidsperiod ökade också andelen medlemmar kraftigt, särskilt bland flickor. Under 1990-talet förändrades detta förhållande något och från den här tiden kan man också iaktta en framväxande idrottskultur med kommersiella förtecken som företrädesvis utövades på gym och i fitnesslokaler.

Då 16-åriga ungdomar värderade skilda fritidssysselsättningar visade det sig att cirka två tredjedelar av ungdomarna ansåg att idrott i olika former betydde mest för dem. Som jämförelse uppgav knappt hälften att kompisar betydde mest och cirka en tredjedel lyfte

fram musik som mest betydelsefullt. Samma grupp hade även till uppgift att bedöma olika fritidsaktiviteter som statusgivande. Även här hamnade idrott bland de mer prestigefyllda aktiviteterna.

Sammantaget antyder detta att idrott som fritidssysselsättning har en verkligt stor betydelse för unga människor. Förutom att den utövas av många är den också en högt prioriterad sysselsättning i många ungdomars liv samt förknippad med högt anseende.

Att bedriva idrott är för många förenat med föreningsidrott och då också tävlande. Så förhåller sig det naturligtvis också – men inte bara det. Utanför föreningslivet försiggår också en omfattande idrottsverksamhet. Det är dels sådan träning som sker i organiserad form, exempelvis olika slag av fitnessträning, dels sådan som utövas helt på egen hand som till exempel jogging eller simning.

I ett könsperspektiv kan man generellt säga att pojkarna i högre grad än flickorna är medlemmar i idrottsföreningar och att de även idrottar mer än flickorna. Vid en närmare granskning av ungdomar i olika boendemiljöer framkommer dock att detta förhållande kan vara olika. Såväl föreningsmedlemskap som fysisk träning varierar i ett geografiskt perspektiv.

Fritiden i Tyresö

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har alla barn utan åtskillnad lika rättigheter till goda uppväxtvillkor. Barnombudsmannens årsrapport 2002 "Många syns inte men finns ändå" visade att barn med funktionshinder lever under sämre villkor än barn utan funktionshinder. Barnombudsmannen konstaterade i rapporten bland annat att det finns brister i fritidsverksamheter och färdtjänst för barn och ungdomar med funktionshinder.

Barn med funktionshinder är inte heller delaktiga på lika villkor, utan utestängs på grund av till exempel bristande tillgänglighet och dåligt bemötande.

Möjligheterna till en aktiv fritid, om man är funktionshindrad, har utvecklats under senare år. Tillgänglighetsförbättringar av allmänna lokaler, en ökad bredd inom handikappidrotten och ett utökat utbud av fritidshjälpmiddel har bidragit till detta.

Tyresö arbetar medvetet med att öppna upp befintliga fritidsaktiviteter så att funktionshindrade barn, ungdomar och vuxna kan delta tillsammans med icke funktionshindrade. En fritidsvaneenkät har genomförts hösten 2009 och beräknas vara färdig för presentation under våren 2010.

Föreningslivet betyder mycket för unga människor i Tyresö. En undersökning bland ungdomar i Tyresö 2004 visade, att 70 procent av eleverna på mellanstadiet var med i en eller flera föreningar. Det innebär en ökning i jämförelse med ungdomsundersökningen 1998, då 67 procent var med. På högstadiet och gymnasiet har dock föreningsaktiviteten minskat något. 2004 svarade 59 procent av eleverna att de deltog i föreningslivet, medan 62 procent gav samma svar 1998. För gymnasiet var siffrorna 40 procent 2004 mot 46 procent 1998.

Föreningsengagemanget följer ekonomiska skillnader. I socialgrupp 1 ökar föreningsaktiviteten på alla stadier mellan 1998 och 2004, medan de barn och ungdomar, som lever i hem med de sämsta ekonomiska förutsättningarna, lämnar föreningslivet. För den svagaste gruppen sker i gymnasiet ett kraftigt ras från en redan låg nivå, från 29 till 15 procent.

Idrotten i Tyresö

Idrotten är dominerande, när det gäller unga människors föreningsval i Tyresö. Och idrotten följer i stort det mönster som redovisas ovan, när det gäller sambandet mellan aktivitet och de ekonomiska förutsättningarna.

68 procent av eleverna i skolår 4 – 6 är med i en eller flera idrottsföreningar. Siffrorna i skolår 7 – 9 och i gymnasiet är 56 respektive 34 procent.

Pojkarnas och flickornas föreningsengagemang är lika stort i grundskolan, medan flickorna har något lägre andel föreningsaktiva än pojkarna i gymnasiet.

Fotboll, innebandy, handboll och ishockey är dominerande idrotter bland pojkarna, medan fotboll, gympa/dans, ridsport och handboll är viktigast för flickor, både i mellan- och högstadiet.

Aerobics/gym och ridsport är de aktiviteter som lockar flest gymnasieflickor.

Det så kallade Idrottslyftet, som har gjort det möjligt för skolor och idrottsföreningar att komma närmare varandra, har inneburit att flera ungdomar har fått en möjlighet att pröva på olika idrotter. Många har också genom kontakten fortsatt som aktiva i idrottsföreningarna. Enligt statistik från Stockholms Idrottsförbund innebar verksamheten, att ca 3 400 ungdomar kom med som nya medlemmar i regionens idrottsföreningar. Antalet aktivitetstillfällen var över 25 000, en ökning från 8 500 på två år. I Tyresö har någon sådan undersökning inte gjorts.

Stödet till föreningslivet

I en redovisning som RF (Riksidrottsförbundet) gjorde sommaren 2007 kom Tyresö på 82: a plats bland landets alla kommuner, när det gällde det kontanta stödet till idrottsföreningarna (i första hand lokalt aktivitetsstöd).

Inom ramen för Södertörnssamarbetet redovisas varje år vissa nyckeltal för de åtta kommunerna på Södertörn. Tyresö var i denna sammanställning (2008) den kommun som betalade högt bidrag netto per invånare. Anledningen är ett högt lokalt aktivitetsstöd samt hyressubventionen i kommunernas anläggningar, det vill säga att barn- och ungdomsverksamhet inte betalar något hyra i kommunala anläggningar.

Det ideella arbetet

Grunden för föreningslivets styrka och utveckling är det frivilliga arbetet. I utredningen ”Medborgarnas insatser och engagemang i civilsamhället – några grundläggande uppgifter från en ny befolkningsstudie” (Justitiedepartementet 2005) redovisas några intressanta fakta. Undersökningen visar, att det frivilliga arbetets omfattning har ökat, tvärt emot den gängse uppfattningen, mellan åren 1992 och 2005.

De frivilliga insatserna inom idrottsrörelsen är helt dominerande. Där har andelen som utför frivilligt arbete ökat från 16 procent år 1992 till 20 procent år 2005. 1998 var siffran 19 procent. Föreningar för boende ligger på andra plats med 9 procent 2005. Friluftsföreningar

kommer på tredje plats med 6 procent år 2005. Också dessa föreningar kan glädja sig åt ökade ideella insatser, medan i stort sett alla andra föreningar kan se sjunkande siffror mellan de aktuella åren.

Trots denna allmänna bild finns erfarenheten av att det ideella föreningsengagemanget viker i vissa områden, t.ex. i de socialt mest utsatta.

Människors frivilliga arbete i olika föreningar, civilsamhället, representerar stora ekonomiska värden. Undersökningar visar, att om de ideella idrottsledarna fick ersättning motsvarande en fritidsledarlön för den tid de lägger ned, inkl. sociala avgifter, skulle det motsvara en skattehöjning på ca 1:50 kr i en medelstor kommun.

Friluftslivet

Tyresö erbjuder stora möjligheter till rörligt friluftsliv. Allemansrätten är grunden för detta. I många länder är denna rätt okänd. Därför är traditionen att använda skog och mark för fritidsändamål begränsad hos många medborgare.

Området söder om Alby är unikt och erbjuder stora möjligheter till utveckling av idrotts- och friluftsliv inom Tyresta naturreservat under årets samtliga månader.

Vintertid har de senaste åren intresset för långfärdsskridskoåkning ökat rejält. Detta gör att det ställs högre krav på att vi kan anordna plogade banor på sjöisarna. Även intresset för längdskidåkning är mycket stort fina vinterdagar.

På sommarhalvåret inbjuder sjösystemet att via kanot eller kajak ta oss från sjön Drevviken hela vägen ut i Kalvfjärden.

En ökad marknadsföring av kommunens unika möjligheter inom detta område är angeläget.

Anläggningar

Bristen på idrottsanläggningar är allvarlig i Tyresö såväl som i Stockholmsregionen som helhet. Inom de traditionella idrotterna framförs önskemål om betydligt mer tid i våra lokaler och anläggningar än vad som kan tillgodoses. Kraven på upprustning, tillbyggnad och modernisering är också höga, då flertalet av kommunens anläggningar är från 60- 70 och tidigt 80-tal.

Nya konstgräsplanerna som tillkommit under 2008 och 2009 är ett välkommet tillskott även om de bara till en viss del täcker de behov som finns, men problemet för många idrotter kvarstår. Det gäller i första hand ytterligare konstgräsplaner samt idrottshall för inomhusidrotter inklusive friidrott.

Inomhusidrotterna innebandy och handboll har under 2009 i en gemensam aktion gentemot kommunen lyft frågan om en evenemangshall i Tyresö. Skälet är att nuvarande anläggningar inte motsvarar de krav som idrottsförbunden för berörda idrotter ställer. Problemet är i första hand läktarkapaciteten där förbundens krav ligger på ett minimum på 1 000 åskådare. Tyresö kommuns största publika idrottshall rymmer endast 350 åskådare.

Folkhälsa

Idrottens roll i hälsoarbetet är självklar. Ändrade levnadsvanor gör att många barns och ungas hälsa är i farozonen. Motion, idrott och rekreation är därför viktiga beståndsdelar i ett friskt liv. Att utveckla nya alternativ och motivera människor till motionsaktiviteter är därför en gemensam utmaning för föreningslivet och kommunen.

Jämställdhet

Idrotten förenar människor och det är därför angeläget att jämställdhetsperspektivet integreras i föreningarnas verksamhet. I Tyresö så råder mycket lika förhållande inom antalet redovisade deltagartillfällen mellan pojkar och flickor mellan 7-20 år. Pojkar 52 och flickor 48 procent.